

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	XI
Wykaz podstawowej literatury	XV
Przedmowa	XVII

CZĘŚĆ I. Prawo jako przedmiot nauk prawnych

Rozdział I. Podstawowe koncepcje prawa	3
§ 1. Koncepcje prawnonaturalne	5
§ 2. Pozytywizm prawniczy i jego ewolucja	8
§ 3. Prawo jako fakt. Realizm prawny	11
§ 4. Koncepcje hermeneutyczne, argumentacyjne i komunikacyjne	13
Rozdział II. Wieloznaczność terminu „prawo”	16
§ 5. Prawo w znaczeniu prawniczym	16
§ 6. Podstawowe cechy prawa	17
§ 7. Różne sposoby użycia terminu „prawo”	19
Rozdział III. Prawo jako przedmiot badań naukowych	22
§ 8. Podstawowe problemy nauk prawnych	22
I. Nauki dogmatyczne	24
II. Nauki ogólnoteoretyczne – filozofia prawa, teoria prawa, jurysprudencja	24
III. Nauki historyczne	25
IV. Nauki empiryczne	26
§ 9. Naukowość prawoznawstwa. Status wstępu do prawoznawstwa	27
§ 10. Metody badawcze w prawoznawstwie	29
Rozdział IV. Prawo a inne regulatory zachowań	31
§ 11. Prawo i wartości	31
§ 12. Wielość systemów normatywnych	33
§ 13. Systemy normatywne inne niż prawo	34
I. Normy moralne	34
II. Normy religijne	35
III. Normy obyczaju	36
IV. Normy organizacji społecznych i politycznych	36

§ 14. Normy moralne a normy prawne – podstawowe różnice	37
§ 15. Relacje treściowe i funkcjonalne między prawem a moralnością	39
I. Związki treściowe (związki przedmiotowe)	39
II. Związki funkcjonalne	42
§ 16. Moralność, religia i obyczaje a obowiązywanie prawa	43
§ 17. Kultura prawna	44
§ 18. Etyka zawodów prawniczych	46
Rozdział V. Sprawiedliwość jako podstawowa wartość prawa	48
§ 19. Idea sprawiedliwości i jej interpretacje	48
§ 20. Idea sprawiedliwości w procesie stanowienia i stosowania prawa	52
§ 21. Koncepcja sprawiedliwości społecznej	55
§ 22. Równość w prawie i wobec prawa	56
Rozdział VI. Prawo jako zjawisko polityczne	58
§ 23. Polityczny charakter prawa	58
§ 24. Określenie państwa	59
§ 25. Prawo w procesie sprawowania władzy. Związki prawa i państwa	64
§ 26. Instrumentalny charakter prawa	66
§ 27. Współczesna krytyka państwa i jego tradycyjnej roli	67
§ 28. Unia Europejska w procesie sprawowania władzy	68
§ 29. Idea rządów prawa	69
§ 30. Demokratyczne państwo prawne	71
§ 31. Gwarancje państwa prawnego	73
CZĘŚĆ II. Prawo jako system norm	
Rozdział VII. Język prawa	77
§ 32. Prawo jako zjawisko językowe	77
§ 33. Język prawny i język prawniczy	78
§ 34. Rodzaje wypowiedzi	82
Rozdział VIII. Norma prawna	88
§ 35. Pojęcie normy postępowania	88
§ 36. Generalność i abstrakcyjność norm prawnych	89
§ 37. Budowa normy prawnej	91
§ 38. Hipoteza normy prawnej	94
§ 39. Dyspozycja normy prawnej	95
I. Czyny i czynności konwencjonalne	95
II. Sytuacje wyznaczone przez normy prawne	99
1. Obowiązek	99
2. Dozwolenie	101
3. Wolności prawnie chronione	103
4. Uprawnienia	103
§ 40. Prawo podmiotowe	106
§ 41. Kompetencja	108
§ 42. Sankcja. Rodzaje sankcji prawnych	112

Rozdział IX. Rodzaje norm i przepisów. Akt normatywny	119
§ 43. Przepis prawny. Norma a przepis prawny	119
§ 44. Rodzaje norm i przepisów prawnych	121
I. Normy prawne: reguły i zasady prawne	121
II. Normy bezwzględnie i względnie wiążące	123
III. Przepis ogólny i szczególny (lex generalis i lex specialis)	125
IV. Przepisy odsyłające i przepisy blankietowe	126
§ 45. Akt normatywny	127
§ 46. Budowa aktu normatywnego	128
I. Tytuł aktu normatywnego	129
II. Przepisy merytoryczne ogólne i szczegółowe	130
III. Przepisy epizodyczne i o zmianie przepisów obowiązujących	131
IV. Przepisy przejściowe i dostosowujące	132
V. Przepisy końcowe	133
VI. Podpis uprawnionego podmiotu	135
VII. Załączniki	135
§ 47. Ogłaszanie aktów normatywnych. Tekst autentyczny. Tekst jednolity	135
Rozdział X. System prawa	139
§ 48. Pojęcie i rodzaje systemów. System prawa	139
§ 49. Budowa systemu prawnego	142
§ 50. Związki między elementami systemu prawa	144
§ 51. Zasada niesprzeczności systemu prawa	146
§ 52. Usuwanie sprzeczności norm – reguły kolizyjne	149
§ 53. Zupełność systemu prawa. Luki w prawie	151
§ 54. Różnicowanie systemu prawa jako efekt procesu historycznego.	
Gałęzie prawa	154
I. Podstawowe gałęzie prawa wewnętrznego	157
II. Instytucje prawne	160
§ 55. Multicentryczność systemów prawnych	161
Rozdział XI. Obowiązywanie prawa	163
§ 56. Obowiązywanie prawa	163
§ 57. Sposoby użycia terminu „obowiązywanie prawa”	164
I. Obowiązywanie prawa w ujęciu aksjologicznym	165
II. Obowiązywanie prawa w ujęciu formalnym (tetycznym)	165
III. Realistyczne obowiązywanie prawa	166
§ 58. Obowiązywanie prawa w przestrzeni (obowiązywanie terytorialne)	168
§ 59. Obowiązywanie prawa co do osób	170
§ 60. Obowiązywanie prawa w czasie	171

CZĘŚĆ III. Funkcjonowanie prawa

Rozdział XII. Funkcje prawa. Przestrzeganie prawa	179
§ 61. Cele i funkcje prawa	180
§ 62. Pojęcie przestrzegania prawa	183
§ 63. Formy nieprzestrzegania prawa	185

§ 64. Znajomość prawa a jego przestrzeganie	188
§ 65. Fikcja powszechnej znajomości prawa	189
§ 66. Skuteczność prawa	190
Rozdział XIII. Tworzenie prawa	193
§ 67. Pojęcie tworzenia prawa	193
§ 68. Źródła prawa	194
§ 69. Sposoby tworzenia prawa (fakty prawotwórcze) w ich historycznym rozwoju	195
I. Stanowienie prawa	195
II. Zawieranie umów o charakterze prawotwórczym	197
III. Przekształcanie zwyczajów (obyczajów) w prawo	198
IV. Prawotwórcze orzecznictwo sądowe	200
V. Recepcja prawa obcego	202
§ 70. Racjonalność ustawodawcy jako postulat	202
§ 71. Stanowienie prawa w państwach współczesnych – zasady ogólne	204
§ 72. Charakterystyka aktów normatywnych na przykładzie Polski	207
§ 73. Akty normatywne prawa powszechnie obowiązującego	208
I. Konstytucja RP (ustawa zasadnicza)	208
II. Ustawa	209
III. Akty normatywne o randze ustawy	210
IV. Umowy międzynarodowe i źródła prawa europejskiego	211
V. Rozporządzenie	213
§ 74. Akty prawa wewnętrznego (interna)	214
Rozdział XIV. Stosowanie prawa	216
§ 75. Pojęcie stosowania prawa	216
§ 76. Ideologie stosowania prawa	217
I. Ideologia decyzji związanej	217
II. Ideologia decyzji swobodnej	218
III. Ideologia decyzji racjonalnej i praworządnej	219
§ 77. Typy stosowania prawa	219
I. Sądowe stosowanie prawa	220
II. Administracyjne stosowanie prawa	222
§ 78. Proces stosowania prawa i jego etapy. Dowody i domniemania w prawie	223
I. Wstępne ustalenie prawdopodobieństwa pojawienia się faktu	224
II. Udowodnienie zaistnienia faktu	224
1. Zasady rozłożenia ciężaru dowodu	224
2. Rodzaje dowodów dopuszczalnych w postępowaniu	225
3. Sposób oceny dowodów przez organ stosujący prawo	225
4. Cele postępowania dowodowego	226
III. Ustalenie norm obowiązujących	229
IV. Subsumcja i podjęcie decyzji	230
V. Wykonanie decyzji prawnej	231
§ 79. Alternatywne metody rozwiązywania sporów	231

Rozdział XV. Wykładnia prawa i rozumowania prawnicze	233
§ 80. Pojęcie wykładni prawa	233
§ 81. Cele i zakres wykładni	234
§ 82. Koncepcja racjonalności ustawodawcy jako założenie interpretacyjne	236
§ 83. Podział wykładni ze względu na podmiot jej dokonujący	238
I. Wykładnia autentyczna	238
II. Wykładnia legalna	239
III. Wykładnia operatywna	240
1. Wyroki zapadłe w wyniku skargi kasacyjnej	241
2. Uchwały w sprawie wniosków o rozstrzyganie rozbieżności w wykładni	241
3. Rozstrzygnięcia zagadnień prawnych	243
4. Skarga nadzwyczajna	244
IV. Wykładnia prywatna oraz doktrynalna (naukowa)	245
§ 84. Podział wykładni ze względu na sposób jej dokonania	245
I. Wykładnia językowa (językowo-logiczna)	245
II. Wykładnia systemowa	247
III. Wykładnia funkcjonalna i celowościowa (teleologiczna)	248
1. Teoria wykładni statycznej	249
2. Teoria wykładni dynamicznej (adaptacyjnej)	250
3. Teoria wykładni „aktualnego ustawodawcy”	250
IV. Wykładnia porównawcza	251
V. Dyrektywy preferencji	252
§ 85. Podział wykładni ze względu na wynik (zakres) wykładni	253
I. Wykładnia literalna (dosłowna, ścisła)	253
II. Wykładnia rozszerzająca	254
III. Wykładnia zwężająca	254
§ 86. Reguły inferencyjne. Topiki prawnicze	256
Rozdział XVI. Stosunki prawne	262
§ 87. Pojęcie stosunku prawnego	262
§ 88. Powstanie, zmiana i ustanie stosunku prawnego	263
§ 89. Podmioty stosunku prawnego	265
I. Osoba fizyczna	267
II. Osoba prawna	269
III. „Ułomne osoby prawne”	272
§ 90. Przedmiot i treść stosunku prawnego	272
§ 91. Rodzaje stosunków prawnych	273
§ 92. Aktualizacja stosunku prawnego	275
Rozdział XVII. Odpowiedzialność prawna	277
§ 93. Pojęcie i ogólne zasady odpowiedzialności prawnej	277
§ 94. Rodzaje odpowiedzialności prawnej	279
I. Odpowiedzialność karna	279
1. Przesłanki odpowiedzialności karnej osób fizycznych	279
II. Odpowiedzialność cywilna	281
1. Odpowiedzialność deliktowa	282

2. Odpowiedzialność kontraktowa	283
3. Odpowiedzialność za szkodę przyjętą w drodze umowy	284
4. Szkoda wyrządzona przy wykonywaniu władzy publicznej	284
III. Odpowiedzialność służbowa	285
IV. Odpowiedzialność parlamentarna	286
V. Odpowiedzialność konstytucyjna	297
Paremie	289
Indeks rzeczowy	291